

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ

Оверковська М.

Науковий керівник:

Оверковська Т.К.

Досліджено правові аспекти раціонального використання та охорони земель, визначено співвідношення раціонального використання та охорони.

Виконуючі різнобічні функції, земля залишається об'єктивним фактором безпечного існування людей та інших природних ресурсів. Адже, як відомо, здоров'я народу є одним із показників цивілізованості держави та відображенням соціально-економічного стану суспільства і його сталого розвитку.

Проте суспільство не завжди раціонально використовувало, обробляло і охороняло землю. Існуючий стан використання земельних ресурсів не повною мірою відповідає вимогам раціонального використання та охорони природних ресурсів. Підтвердженням цього є ті факти, що в результаті інтенсивного використання земель порушено еколого-безпечний баланс співвідношення площ угідь, стали відчутнішими негативні екологічні наслідки техногенного впливу, які спричиняють суттєву шкоду земельним ресурсам, здоров'ю людей, завдають значних економічних збитків господарському комплексу. Відтак, з огляду на незадовільне використання земельних ресурсів, проблема раціонального використання та охорони земель в сучасний період набуває особливого значення, а її вирішення потребує дієвих заходів впливу, зокрема правового характеру.

Аналіз публікацій і досліджень з даної проблеми свідчить про те, що такі вчені, як В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, Г.С. Башмаков, Ю.Р. Жаріков, І.О. Іконицька, М.І. Краснов, П.Ф. Кулинич, В.І. Семчик, Н.І. Титова, М.В. Шульга та інші займалися розробкою сучасних підходів у сфері правової охорони земель, поліпшенням чинного законодавства щодо раціонального використання та охорони земель. Водночас необхідно зауважити, що дана проблема потребує подальшого удосконалення в сучасній юридичній літературі.

Таким чином, завдання публікації полягає у проведенні аналізу правових аспектів та співвідношення категорій «раціональне використання» та «охорона» земель.

Принцип раціонального використання і охорони земель піднесено в Україні до конституційного рівня. Конституція України [1] та Земельний кодекс України[2] закріплюють принципове положення про те, що земля є основним національним багатством, яке перебуває під особливою охороною держави. Реалізації цього положення присвячений спеціальний розділ Земельного кодексу України «Охорона земель» (ст.ст. 162-172), а також ціла низка законодавства у цій сфері.

Варто зауважити, що в земельному законодавстві України поряд з терміном «використання» вживаються терміни «раціональне використання», «раціональне використання та охорона» земель. Якщо розглядати користування (а отже – і використання) як одне із повноважень землевласника або землекористувача, то під використанням землі необхідно розуміти юридично забезпечену можливість експлуатації земельних ресурсів у відповідності до їх цільового призначення з метою здійснення господарської або іншої незабороненої законом діяльності.

У юридичній літературі зазначається, що сутністю поняття використання земель вважається отримання різними способами користі від земельної ділянки для задоволення матеріальних та інших потреб громадян та юридичних осіб[3].

Згідно чинного земельного законодавства України землевласники та землекористувачі зобов'язані використовувати землі за цільовим призначенням. Юридичне визначення цільового призначення земельної ділянки наведено в Законі України «Про землеустрій» [4] і зводиться до використання земельної ділянки за призначенням, визначеним на підставі документації із землеустрою у встановленому законом порядку.

Аналізуючи вимоги щодо використання земель при здійсненні господарської діяльності, передбачені Законом України «Про охорону земель» [5], констатуємо, що раціональне використання земель повинно мати природоохоронний, ресурсозберігаючий, відновлювальний характер, забезпечувати збереження ґрунтів, обмежувати шкідливий вплив на рослинний і тваринний світ, а також інші компоненти навколишнього природного середовища. Відтак, мірилом раціона-

льного використання земель, на нашу думку, слід вважати ступінь виконання вимог, встановлених на законодавчому рівні.

Зазначимо, що землі охороняються від неправомірних дій як самих носіїв земельних повноважень, так і сторонніх осіб, а раціональне використання забезпечується самими власниками і користувачами земельних ділянок.

Співвідношення понять «раціональне використання земель» та «охорона земель» науковцями у сфері земельно-правових відносин трактується по-різному. З приводу цього можна виділити два основні підходи. Представники першого розглядають раціональне використання землі і її охорону як два різних, відокремлених один від одного, самотійних явища, що виникають у взаєминах між суспільством і природою [6]. Представники другого підходу вважають, що раціональне використання землі включає і її охорону в процесі безпосереднього використання. Так, на думку М.І. Краснова, поняття «раціональне використання землі» та «охорона землі» по суті різні, і на перший погляд, самотійні. Але в процесі використання землі вони обов'язково зливаються у більш загальне поняття, в єдину категорію «раціональне використання і охорона землі» [7].

Дійсно, земельне законодавство застосовує терміни «раціональне використання» і «охорона землі» як самотійні, одночасно оперуючи і таким узагальнюючим терміном як «раціональне використання і охорона земель» (ст.ст. 177, 182, 205 ЗК України; ст. 36 Закону України «Про охорону земель» та інші). Зауважимо, що при цьому охорону земель не слід розглядати як їх недоторканність. Навпаки, охорона повинна співвідноситись з використанням земельних ресурсів. Охорона земель – це необхідна умова тривалого та ефективного їх використання [8]. Також підтримуємо точку зору про те, що під раціональним землевикористанням слід розуміти не стільки максимальну економічну ефективність, скільки наукову обґрунтованість і найбільшу доцільність використання земель з одночасним дотриманням екологічних правил їхньої охорони [9].

На нашу думку, більш привабливою є точка зору представників другого підходу. Єдність використання та охорони земель додає раціональному використанню земель не тільки економічний, але й екологічний аспект.

Викладене вище дає можливість зробити висновок про те, що поняття «раціональне використання» і «охорона» земель не доцільно відокремлювати один від одного, а також ототожнювати їх. Ці два

поняття знаходяться в особливому взаємозв'язку, який полягає в тому, що раціональне використання земель є однією із форм їх охорони.

Література:

1. Конституція (Основний Закон) України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – с. 141.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 3-4. – с. 72.
3. Башмаков Г.С. О понятиях рационального использования и охраны земель // Государство и право. – 1999. - № 10. – с. 44.
4. Про землеустрій: Закон України від 22 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 52. – с. 683.
5. Про охорону земель: Закон України від 16 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – с. 349.
6. Адыханов Ф.Х. Теоретические проблемы правовой охраны земель сельскохозяйственного назначения. – Томск: Изд-во Томского университета, 1989. – с. 52.
7. Краснов Н.И. О понятиях рационального использования и охраны земли // Государство и право. – 1999. - № 10. – с. 39.
8. Тагиров Т.Т. Правовая охрана земель сельскохозяйственного назначения. – Волгоград: Ниж.-Волж. книжн. изд-во, 1979. – с.23.
9. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України. Науково-навчальний посібник // За ред. Н.І. Титової. – Львів: ПАІС, 2005. – с. 72.

МІЖНАРОДНИЙ БІРЖОВИЙ РИНОК ТОВАРІВ

ЯНКОВСЬКА А.І.

Науковий керівник:

доцент **Фіщук Н.Ю.**

Здійснено характеристику найбільших міжнародних товарних бірж світу.